

شەخ عبدالسلام بارزانی کەچی؟ . . خەبات محمد

شەخ عەبدولسەلام بارزانی کوێی شەخ محەممەدی کوێی شەخ عەبدولسەلامی یەکەمی بارزانی یەو براگەورێ مەلا مستەفای بارزانی ی نەمرە. لە دەوروبەری ساڵی 1887 دا لە گوندی بارزان چاوی ژبانی هەڵبەناو و لە تەمەنی شەش ساڵیدا بنچینەکانی ئایینی ئیسلامی و فێهێو عێرفانی تەسەوفی خوێندوو و لە دوای کەچی دوایی شەخ محەممەدی باوکی لە ساڵی 1903 دا بوو تە شەخی ئابەحی ئێبازی نەقشەبەندی لە تەکیە بارزانو دەفەرکەیی.

شەخ عەبدولسەلام کە ساڵێ تێیەکی بیرکراو بوو، بەیە هەر زوو کەوتە داواکردنی چاکسازی کەمەلایەتیو ئابووریو نیشتمانیو دەیویست زەویو زار بەسەر جووتیاراندا دا بەش بکەر و پێیو نیدی کەمەلایەتی بە یەکسانی ئێک بخر و مزگەوت لە هەموو گوندەکاندا دروست بکەر تا کو ببێتە مەسجیدی ئایینیو کەمەلایەتیو دەرس خوێندنو زانست فەرہوون.

بەم جەڕ شەخ عەبدولسەلام لەو تەمەنی لاویەو هەستی نیشتمانی وای لەکرد بیر لە دوا ئێژی مەللەتەکی بەکاتەو و بە شەوازی خەمی خەمەتی بەکات. پێیو نیدیەکی بەهەزی لەگەڵ سەرکە هەزەکانی کورد بەست نەک هەر هەزەکانی دیکەشدا، بە لادانی زوڵم و زەرداری لەسەر کوردو زەگەرکردنیان لە چنگ ستەمو چەوساندنەوای عوسمانیەکان. بەیە ئێو زاتە کەوتە گەڵان بەدوای گەڵایەکاندا بە ئازادی نەتەوێکەو بە ئێو مەبەستەش دەستی کرد بە سەردانی سەرکە هەزو شەخەکانی ئێبازی قادریو نەقشەبەندی لەلایەکو پێیو نیدی کردنی بەبەخراو کوردییەکانی وێک (کەمەلایەتی تەعالیو تەرقی کورد) و (کەمەلایەتی هەفی) و (کەمەلایەتی سەربەخەیی کورد). هەر وەها پێیو نیشی بەشەخ مەحمودی حەفیدو شەخ عەبدولقادری نەهێو سمکەیی شکاکەو کردو هەشیاریی سیاسی لەلای گەشەیی کرد.

لە بەهاری 1907 دا شەخ عەبدولسەلام چوو سەردانی (شەخ نووری محەممەد بریفکەنی) شەخی ئابەحی تەکیە قادری لە بادینانو لەو گەڵ سەرکە هەزەکانی کوردو پیاو ئایینیەکاندا کەبوونەو ئێم داخوازیانەیی خوار و بیان بە تەللەگرافێک نارد بە سوێتان عەبدولحەمید لە ئێستەمبول:-

1- زمانێ کوردی لە ناوچە کوردییەکاندا بکەتە زمانی ئێسمی.

2-خوښندن له قوتا بخانداندا بزمانی کوردی بټ.

3- قایمقامو بټټو بټری ناحیه و کارمڼدو کاربڼدستان لهوانځ بن ک کوردی دزانن.

4- باجکان وکو خیان بمڼنډو بممځک له چاککردنډو ټټگاوبانو کردنډو قوتا بخاند له ناوچ کوردی کاند خرج بکرڼ. سدیق دملووجی دانری کټبکټی(ئمارتی بادینان) دټټ:

وڼډی ئو تڼلگراف ب شخ ع بدولقادی نهریو ئمین عالی بڼدرخان و فریق شریف پاشا ناردراو له و ک بوونډو گشتی دا ه موو ناماد بووان سوڼدی پیر زیان خوارد ک ئم داخوازیان بپارزنو وازیان له ن هڼن.

کاتک ک سوټانی عوسمانی ئو بروسک یی پځگ یشټ ی کجار پټ بوو ئم ی ب دځوون له فرمانی میری داواکردنی جیا بوونډو دانا. بب ی جا ی ج نگی اگ یاندو له ک تای 1907 دا ه نرکی گډوری سربازی نارد سربارزانو هیچ کام له و سربک ه زان ی سوڼدی پیر زیان خوارد بوو برب سستی سوپاک ی ن کرد، ت نیا ه نزی بارزان ب سربکردای تی شخ ع بدولس لام ماوی دوو مانگ ب رگری کرد تاکو شخ ناچار بوو ب ماوی سا ټک له ناوچ ک ی خ ی دوورک و ټ و بچ ټ ناو تیاری کاندو له لای مارش معوون بم ټ و ټ نرکی زری له بگیری و سربکرد ی سوپای عوسمانی بارزانو د فځر ک ی سووتاندو ه رچی ه بوو تا ټانی کردو زنو مندا یش ب دیل گیرانو له و ووداو دا م لا مست فای بارزانی برا بچووی ک ټ ت م نی جار له د ورو بری س چوار سا ټان د بوو له گ ټ دایکی ب برب ئو ه م ټ ی ب دیل گرتن ک و تنو له ب نديخان ی مووس گیران.

بم ام شخ ع بدولس لام زرب له لای تیاری کاند ن مای و ب ټ کو له سای 1908 دا گ ټ ای و بارزانو پیاو کانی له خ ی ک کرد و له پشت چای شیرین خیان قایم، ی ک م اپ ټ ټی بارزانی له استیدا له سای ١٩٠٩ دا کرا. گ نجانی تورک ک ب کود ټ ای ک له سای ١٩٠٩ دا له دزی سوټان ع بدولح مید ه موو دام و د ست کانی د س ټات له تورکیا ب پچ ټ وان ی ب ټ ټ کانی پ شوویان، ک م ب زخت و گوشار له سرب گ ټ لان ناتورکیزمیان چ کرد و و چالاکی ن ټ وای ټ یان ق د غ کرد چ ند مانگ ک پاشان شخ ع بدولس لام بارزانی اپ ټ ټ ی نکی ه گیرساند له ی ک م ش ټ دا له ن و سوپای ئو و تورکیا شکست کی سختیان پ ب ټ خشین و م و دای اپ ټ ټ یش ه دی در ټر بوو و ب بدلیس له سای ١٩١٠ دا ه نر کانی عوسمانی بارزان و بارزانیان له ناوچ ک یان ب ج ه ټ ټ، له ټاکامی ئم سربک و تن م زن حکومتی عوسمانی داوای و توو ټی کردو ئاشتی هات د یو ب پ ی ئو ټ ټ و تن نام ی گیراو کاند ب ردرانو ق ر بووی زیان کانیان

کرایو.

ئو ئاشتو ئارامیه تا سه ره نه بوو، چونکه کاتکه (سلیمان نه زیف) دياربهری له ساڵی 1913 دا کرا به والی ویلایه تی مووسه سوپایه کی گهری نارد سه ره بارزان به گرتنی شهخ عه بدولسه لام بارزانی. ئه ویش که زانی هه نه که له ووی ژماره و چه که و تفاقه وه هاوکوفی ئه و هه نه ره و په چه که له و والیه نیه، کشایه وه و ووی کرد کوردستانی ئیران و بوو به میوانی سه ید ته های نه هری له گوندی (اژان) ی نزه شاری ورمه.

سوهرانی عوسمانی به گرتنی شهخ عه بدولسه لام خه له ته کی گهری ته ره نه کردبوو به هه ره که سه کی به زیندوویی یا به مردوویی به گهره، له و ده مه دا شوهرانی خه گهری و چه لای سه که ی شکا وه هه ردووه کیان چه نه (تفلیس) ی پایته خته جه رجیا و چاویان به نه درراوی قه یسه ری رووس که وتو ئه ویش به نه ی پشته گیری کردنی کوردی په دان به ره گار کردنیان له چنه حوکه عوسمانی.

له گه نه وه یاندا شهخ عه بدولسه لام و په شه ره گه یا وه ره کانی به گوندی (گه نه چین) ته په نه یه، سه فی عه بدووه ی گهری گوند که له ی پاایه وه میوانی به ته، ئه ویش به قسه ی کردو و بوو میوانی. که چه ئه و سه فی عه بدووه یه یا وه کی چه په یه هه نا و شه خایه نه بوو، به شه و شهخ عه بدولسه لام و هه ره په شه ره گه یا وه ره که ی گرتن و دانی به ده سه سوپای عوسمانیه وه و پارهی خیا نه ته کاریه که ی وه ره گرت.

شهخ عه بدولسه لام به قوه به سه تی ناردرا به به نه دیا نه ی مووسه و پاش دادگایی کردنه کی وه ته کی سه له مان نه زیف په کی شهخ عه بدولسه لام بارزانی کوه شهخ محمه دی کوه شهخ عه بدولسه لامی یه که می بارزانی یه و برا گهری مه لا سه ته فای بارزانی ی نه مه. له ده ورو به ره ی ساڵی 1887 دا له گوندی بارزان چاوی ژیا نه هه نه نا وه

لە تەمەنی شەش ساڵیدا بنچینه‌کانی ئایینی ئیسلامی و فیهو عیرفانی تەسەوفی خۆ‌ئەندوو و لە دوای کەچی دوایی شەخ محەممەدی باوکی لە ساڵی 1903 دا بوو. تەشەخی ئابەیی و بازی نەقشەبەندی لە تەکیە بارزان و دەرگەکانی.

شەخ عەبدولسەلام کە ساڵەتیپەکی بیرکراوە بوو، بەیە هەر زوو کەوتە داواکردنی چاکسازی کەمەڵەکانی و ئابووری نیشتمانی و یوێست زەوی و زار بەسەر جووتیاراندا دا بەش بکەر و پەییوێندی کەمەڵەکانی بە یەکسانی ئەکە بخرێ و مزگەوت لە هەموو گوندەکاندا دروست بکەر تا کو ببەتە مەڵبەندیکی ئایینی و کەمەڵەکانی و تەو دەرست خۆ‌ئەند و زانست فەرہوون.

بەم جەگەر شەخ عەبدولسەلام لە و تەمەنی لاویە و هەستی نیشتمانی وای لە کرد بیر لە دوا ئەژی مەللەتەکی بەکات و بە شەوازی خەم خەمەتی بەکات. پەییوێندیکی بە هەزری لە گەڵ سەرکە هەزەکانی کورد بەست ئەکە هەر هەزەکانی دیکەشدا، بە لادانی زوێم و زەرداری لەسەر کورد و زەگەرکردنیان لە چنگ ستەم و چەوساندن و عوسمانیەکان. بەیە ئێ و زاتە کەوتە گەڵان بە دوای ئەگەڵ کەدا بە ئازادی نەتە و کە و ئێ و مەبەستەش دەستی کرد بە سەردانی سەرکە هەزو شەخەکانی و بازی قادری و نەقشەبەندی لە لایەک و پەییوێندی کردنی بە ئەکخراوە کوردیەکانی و ئەکە (کەمەڵەکی تەعالی و تەرقی کورد) و (کەمەڵەکی هەقی) و (کەمەڵەکی سەربەخەیی کورد). هەروەها پەییوێندی بە شەخ مەحمودی حەفیدو شەخ عەبدولقادری نەهرو سەمەکی شکاک و کردو هەشیاری سیاسی لە لای گەشە کرد.

لە بەهاری 1907 دا شەخ عەبدولسەلام چوو سەردانی (شەخ نووری محەممەد بریفکەنی) شەخی ئابەری تەکیە قادری لە بادینان و لە ئەگەڵ سەرکە هەزەکانی کورد و پیاو ئایینیەکاندا کە بوون و ئێم داخوازیانە خوار و یان بە تەللەگرافەکە نارد بە سوێتان عەبدولحەمید لە ئەستەمبول:-

- 1- زمانێ کوردی لە ناوچە کوردیەکاندا بکەرەتە زمانی ئێسمی.
 - 2- خۆ‌ئەندن لە قوتابخانەکاندا بە زمانی کوردی بەت.
 - 3- قایمقام و بەتەو بەری ناحیە و کارمەندو کاربەدەستان لە وانە بن کە کوردی دەرزان.
 - 4- باجەکان و ئەکو خەیان بەمەندن و بەمەرجەک لە چاککردن و ئەگە و بانو کردن و ئەقوتابخانە لە ناوچە کوردیەکاندا خەج بکەر.
- سەدی دەمەلووجی دانەری کتەبەکی (ئەمارەتی بادینان) دەت:
- وێنە ئێ و تەللەگرافە بە شەخ عەبدولقادری نەهرو ئێمەن عالی بە درخان و فەریق شەریف پاشا ناردراو لە و کە بوون و گەشتیەدا هەموو ئەمادە بووان سوێندی پەرزیان خوارد کە ئێم داخوازیانە پەرەزن و

وازبان له نه هـنن.

کاتک که سوتانی عوسمانی ئو بروسکه یی پگـیشت یـکجار پـست بوو ئـمـی بـ دـرچوون لـفـرمانی میریو داواکردنی جیا بوونـو دانا. ببـیـ جاـی جـنگی اگـیـاندو لـ کـتایی 1907 دا هـزـکی گـوری سـربازی نارد سـر بارزانو هیچ کام لـو سـرک هـزانـی سوتندی پیرـزبان خواردبوو بـر بـستی سوپاکـی نـکرد، تـنـیا هـزی بارزان بـ سرکردایـتی شـخ عـبدولسـلام ماوی دوو مانگ بـرگری کرد تاکو شـخ ناچار بوو بـ ماوی ساکـ لـ ناوچـکی خـی دوورکـوتـو بچـتـ ناو تیاریدـکانو لـلای مارشـمعوون بمـنـتـو وـو زـکی زـری لـ بگیرـو سرکردـی سوپای عوسمانی بارزانو دـفـر کـی سوتاندو هـرچی هـبوو تاـانی کردو ژنو منداـیش بـدیل گیرانو لـو ووداوـدا مـلا مستـفای بارزانی برا بچووکـی کـ تـمـنی جار لـدـوروبـری سـ چوار ساـان دـبوو لـگـ دایکی بـ بـر ئـو هـمـتی بـدیل گرتـ کـوتـو لـ بـندیکـانی مووسـ گیران.

بـمـام شـخ عـبدولسـلام زـر لـلای تیاریدـکان نـمایـو بـکو لـ سـی 1908 دا گـایـو بارزانو پیاوـکانی لـخـی کـکردـو و لـ پشت چپای شیرین خـیان قایم، یـکـم اپـینی بارزانی لـ استیدا لـ سـی ۱۹۰۹ دا کرا. گـنجانی تورک کـ بـ کودـتایـک لـ سـی ۱۹۰۹ دا لـ دزی سوتان عـبدولحـمید هـموو دام و دـستـکانی دـسـات لـ تورکیا بـ پـچـوانـی بـنـکانی پـشویان، کـم بـ زـخت و گوشار لـسـر گـلان ناتورکیزمیان چـکردـو و چالاکـی نـتـوایـتـیان قـدـعـ کرد چـند مانگـک پاشان شـخ عـبدولسـلام بارزانی اپـینـیـنـکی هـگیرساند لـ یـکـم شـدا لـ نـو سوپای ئـو و تورکیا شکستـکی سـختیان پـبـخـشین و مـودای اپـینـیش هـدی هـدی درـر بووـو بـ بدلیس لـ سـی ۱۹۱۰ دا هـزـکانی عوسمانی بارزان و بارزانیان لـ ناوچـکـیان بـ جـهـشت، لـ ئاکامی ئـم سـرکـوتـن مـزنـ حکومتی عوسمانی داوای وتووـژـی کردو ئاشتی هـاتـ دیو بـپـیـ ئـو کـکـوتـنـامـیـ گـراوـکان بـردرانو قـرـبووی زیانـکانیان کرایـو.

ئـو ئاشتیو ئارامیـ تا سـر نـبوو، چونکـ کاتک (سلـمان نـزیف) دیاربـکری لـسـی 1913 دا کرا بـوالی ویلایـتی مووسـ سوپایـکی گـوری نارد سـر بارزان بـ گرتنی شـخ عـبدولسـلام بارزانی. ئـویش کـ زانی هـزـکی لـ ووی ژمارـو چـکو تفاقـو هاوکوفی ئـو هـزـ زـر و پـ چـکی ئـو والیـ نیـ، کشایـو و ووی کردـ کوردستانی ئیرانو بوو بـ میوانی سـید تـهایی نـهری لـگوندی (اژان) ی نزیـ شاری ورمـ.

سوتانی عوسمانی بـ گرتنی شـخ عـبدولسـلام خـتـکی گـوری

تەرخانکردبوو بە ھەر کەسێکی بەزیندووێی یا بە مردووێی بیگر، لەو
دەمدا شوێنی خێگەیی و چووێ لای سمکێی شکاڤو ھەردووکیان چوون
(تفلیس) ی پایتەختی جەرگیاو چاویان بە نەردراوی قەیسەری رووس
کەوت و ئێویش بەبەشێکی پشتمانی کوردی پەدان بە رزگار کردنیان
لە چنک حوکمی عوسمانی.

لە گەنجان و یاندا شەخ عەبدولسەلام و پەشمەرگە یاوەرکانی بە
گوندی (گەنگەچین) تەپەپەین، سەفی عەبدوڵلای گەورەیی گوندەکە لەی
پاڵایەو میوانی بەت، ئێویش بە قسەیی کردوو بوو میوانی. کەچی ئێو
سەفی عەبدوڵلای پیاوێکی چەپەیی ھەناو ھەشی خایەن بوو، بەشەو
شەخ عەبدولسەلام و ھەرسە پەشمەرگە یاوەرکانی گرتن و دانی بەدەست
سوپای عوسمانی و پارێخی خیانەتکارییەکی وەرگرت.

شەخ عەبدولسەلام بە قوڵبەستی ناردرا بە بەندیخانەیی مووس و پاش
دادگایی کردنەکی ھەواڵەتی کەسلەمان نەزیف پەکی ھەنابوو خێو ھەر
سە یاوەرکانی بە لەسەدارەدان حوکمداران و لە ژی 14/12/1914 دا
ئێو حوکمە ناوەواپە جەبەجە کرا.

بە شەھید کردنی شەخ عەبدولسەلام بارزانی مەلەتی کورد پەشەواپەکی
مەزنی ھەگەیی زەگاری کوردستانی لەدەست چوو و شەخ ئەحمەدی بارزانی
برای لە تەمەنی 18 ساڵیدا بوو جە نشینو ئێویش ھەمان ھەڵبازی
شەشگەری گرتەبەر.

خەبات محمد

قوتابی لە زانکەیی سەران